

Britanski izbori: iznenađenja, izazovi i perspektive

Višeslav Raos

**Ovogodišnji britanski
parlamentarni izbori bili su
nepredvidljivi kao malo koji od
Drugoga svjetskog rata**

Ovogodišnji britanski parlamentarni izbori bili su nepredvidljivi kao malo koji od Drugoga svjetskog rata. U medijima, akademskoj zajednici i među samim političarima sve do samih izbora vladalo je mišljenje da će najizgledniji rezultat biti takozvani *hung parliament*, odnosno situacija u kojoj nijedna stranka nema apsolutnu većinu mandata. Procjene su se samo razlikovale u tome tko će biti pojedinačno najjača stranka, s time da su te procjene vrlo često ovisile o samim političkim preferencijama (laburističkim odnosno konzervativnim) novinara i analitičara. Samo malen broj ljudi vjerovao je da laburisti predvođeni Edom Milibandom mogu osvojiti natpolovičnu većinu u Donjem domu, dok se pak apsolutna većina torijevaca činila izrazito nevjerojatnim scenarijem. Nasuprot tomu, svi su se promatrači slagali u očekivanjima da na ovim izborima Škotska nacionalna stranka (SNP), osokoljena mobilizacijom birača koju je postigla za vrijeme referenduma o neovisnosti, postigne značajan porast broja mandata. Također, postojale su unisone prognoze da će birači kazniti Liberalne demokrate zato što se unutar koalicijske vlade nisu uspjeli nametnuti svojim programom, dok će pak Stranka neovisnosti Ujedinjenog Kraljevstva (UKIP) porast euroskepticizma uspjeti pretočiti u zastupničke mandate. Od svih predviđanja doista su se obistinila samo dva – SNP je premoćno pobijedio u škotskim izbornim okruzima, dok su Liberalni demokrati postigli svoj najslabiji rezultat od osnivanja stranke. Osim Eda Milibanda (vidjeti više dalje u tekstu), nakon izbora ostavke su podnijeli i vođa Liberalnih demokrata i dosadašnji vicepremijer Nick Clegg te vođa UKIP-a i eurozastupnik Nigel Farage.¹ Clegga je naslijedio Tim Farron, 45-godišnji

Višeslav Raos, viši znanstveni asistent na Odsjeku za komparativnu politiku Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu. E-pošta: viseslav.raos@fpzg.hr

Tablica 1. Izborni rezultati u Engleskoj, 2010. – 2015.

Stranka	2010.			2015.			Razlika		
	Glasovi	%	Mandati	Glasovi	%	Mandati	Glasovi	%	Mandati
Konzervativna stranka (<i>Tory</i>)	9 908 169	39,5	297	10 483 611	41,0	318	575 442	1,5	21
Laburistička stranka (<i>Labour</i>)	7 042 398	28,1	191	8 087 684	31,6	206	1 045 286	3,5	15
Liberalni demokrati (<i>LibDems</i>)	6 076 189	24,2	43	2 098 404	8,2	6	-3 977 785	-16,0	-37
Stranka neovisnosti Ujedinjenog Kraljevstva (<i>UKIP</i>)	866 633	3,5	0	3 611 367	14,1	1	2 744 734	10,6	1
Zeleni (<i>Greens</i>)	258 954	1,0	1	1 073 242	4,2	1	814 288	3,2	0
Predsjednik Donjeg doma (<i>Speaker</i>)*	22 860	0,1	1	34 617	0,1	1	11 757	0,0	0
Ukupno			533			533			
Izlaznost		65,5			65,9			0,4	
Volatilnost									21,50
Efektivni broj stranaka (glasovi)									3,37
Efektivni broj stranaka (mandati)									1,97

Izvor: izračun autora prema BBC 2010, BBC 2015.

* Predsjednik Donjeg doma dolazi iz redova najveće stranke, no po stupanju na dužnost zamrzava svoje stranačko članstvo kako bi mogao nepristrano ravnati često burnim (i bučnim) parlamentarnim raspravama.

zastupnik s krajnjeg sjevera Engleske, dok se Farage nakon unutarstranačkih komešanja koja su uslijedila nakon njegove ostavke odlučio vratiti na čelo svoje stranke.

Kampanja: borba za kredibilitet

Promotrimo li konzervativnu i laburističku kampanju na ovim izborima, možemo uvidjeti kako je središnje pitanje koje su si birači postavljali bilo pitanje kredibiliteta stranačkih vođa i povjerenja u sposobnost torijevaca odnosno laburista u vođenju vlade i upravljanju zemljom. Bez obzira na to ocijene li se ponuđeni programi kao vrlo slični ili vrlo različiti, birači su svoju odluku donijeli na temelju percepcije sposobnosti i davanja kredibiliteta, a ne toliko na temelju samih ponuđenih predizbornih programa (i obećanja).

Laburistički izborni program nije samo optužio torijevce za rast socijalnih nejednakosti i poreznu politiku koja ide na ruku onima s višim primanjima, već je i ustvrdio kako Cameronova vlada nije uspjela stabilizirati državni dug. Među laburističkim programskim prioritetima našli su se i suzbijanje porezne evazije, snižavanje troškova grijanja, snižavanje studentskih školarina, ograničavanje agencijskog zapošljavanja te nova ulaganja u javno zdravstvo, uz napuštanje kompetitivnog modela upravljanja bolničkim sustavom (Laburistička stranka 2015: 27, 33).²

Konzervativni izborni program nije se previše bavio učinjnim u prvome mandatu, već je najavljivao zamisli za novi mandat. Pa ipak, misao vodilja cijelog programa bila je teza da je snažno gospodarstvo preduvjet svim ostalim vladinim

programima, a da se vlada pod vodstvom Davida Camerona dokazala kao vlada koja omogućava otvaranje novih radnih mjesta, glavnog pokazatelja gospodarskog rasta (usp. Konzervativna stranka 2015: 7–8). Među torijevskim programskim prioritetima treba izdvojiti dostupnost javnozdravstvenih usluga svakim danom u tjednu, otvaranje milijuna novih mjesta za stažiranje, porezna rasterećenja za niske dohotke te mogućnost otkupa općinskih stanova uz veliki popust za postojeće stanare (Konzervativna stranka 2015: 3).

Kao što je već spomenuto, prevagu nije odnio izborni program koji su torijevci ponudili, već činjenica da dobar dio birača, premda ne sasvim zadovoljan prethodnom koalicijskom vladom, nije stekao povjerenje u Eda Milibanda kao mogućeg premijera te činjenica da se Laburistička stranka nije uspjela riješiti loše reputacije u ekonomskoj umješnosti. Iako ne posjeduje neku osobitu karizmu, Cameron se uspio nametnuti kao osoba kojoj su Britanci spremni povjeriti odgovorne državne poslove, te je stoga, usprkos anketama koje su do pred same izbore davale blagu prednost laburistima, ostavio Milibanda iza sebe i konzervativcima donio tanku no jasnu pobjedu.

Jedan ili više stranačkih sustava?

Postoji snažna razlika između obrazaca stranačkog natjecanja između britanskih parlamentarnih izbora i izbora za parlament u Edinburghu i skupštine u Belfastu i Cardiffu, te se stoga može govoriti o višerazinskom stranačkom natjecanju koje ima elemente višestrukog stranačkog sustava. Kako bi se bolje razumjeli veliki pomaci do kojih je došlo na ovim izborima,

Tablica 2. Izborni rezultati u Walesu, 2010. – 2015.

Stranka	2010.			2015.			Razlika		
	Glasovi	%	Mandati	Glasovi	%	Mandati	Glasovi	%	Mandati
Konzervativna stranka (<i>Tory</i>)	382 730	26,1	8	407 813	27,2	11	25 083	1,1	3
Laburistička stranka (<i>Labour</i>)	531 601	36,2	26	552 473	36,9	25	20 872	0,7	-1
Liberalni demokrati (<i>LibDems</i>)	295 164	20,1	3	97 783	6,5	1	-197 381	-13,6	-2
Velška stranka (<i>Plaid Cymru</i>)	165 394	11,3	3	181 704	12,1	3	16 310	0,8	0
Stranka neovisnosti Ujedinjenog Kraljevstva (UKIP)	35 690	2,4	0	204 330	13,6	0	168 640	11,2	0
Zeleni (<i>Greens</i>)	6 293	0,4	0	38 344	2,6	0	32 051	2,2	0
Ukupno			40			40			
Izlaznost		64,9			65,6			0,7	
Volatilitnost									14,80
Efektivni broj stranaka (glasovi)									4,03
Efektivni broj stranaka (mandati)									2,12

Izvor: izračun autora prema BBC 2010, BBC 2015.

potrebno je rezultate analizirati po zemljama sastavnicama Ujedinjenog Kraljevstva.

Preko 80 posto, točnije 82 posto svih izbornih okruga za Donji dom nalazi se u Engleskoj. Prema tome, ono što se događa u Engleskoj ponajviše utječe na ishod cjelokupnih izbora (*tablica 1*). Premda su laburisti imali veći porast glasova, torijevci su imali veći rast osvojenih mandata, povećavši tako

Prevagu nije odnio izborni program koji su torijevci ponudili, već činjenica da dobar dio birača, premda ne sasvim zadovoljan prethodnom koalicijskom vladom, nije stekao povjerenje u Eda Milibanda kao mogućeg premijera te činjenica da se Laburistička stranka nije uspjela riješiti loše reputacije u ekonomskoj umješnosti

razliku između sebe i laburista sa 106 na 112 mandata. Kao što je već spomenuto, Liberalni demokrati najveći su gubitnici ovih izbora, što je vidljivo u drastičnom padu s 43 na samo 6 mandata u Engleskoj. Većina ovih mandata, posebice na jugu i

jugozapadu zemlje, prešla je u ruke torijevaca. Broj birača UKIP-a porastao je za preko dva i pol milijuna, no unatoč bombastičnim najavama o plimi euroskeptičnih birača ova je stranka osvojila tek jedan mandat, i to u okrugu Clackton (pokrajina Essex) prije izbora, zahvaljujući prelasku konzervativca Douglasa Carswella u njezine redove i potvrdi mandata na dopunskim izborima. Od Zelenih se također očekivalo da će na ovim izborima doživjeti velik uspjeh među engleskim biračima. Međutim, velik porast birača zahvaljujući izbornom sustavu relativne većine nije pretočen u porast mandata. Nakon ovih izbora laburistički mandati svedeni su na London i industrijska središta na sjeveru i sjeveroistoku zemlje, dok konzervativci dominiraju najvećim dijelom Engleske, posebice njezinim jugoistočnim dijelom. Dok laburisti najbolje prolaze u urbanim sredinama s velikim udjelom imigranata, torijevci su najsnažniji u bogatim suburbanim naseljima i ruralnim krajevima s visokim postotkom članova Engleske Crkve.

U Walesu se odnos stranaka nije promijenio, premda su konzervativci značajno povećali svoj broj mandata (*tablica 2*). UKIP i u ovom dijelu zemlje doživljava velik rast broja birača, no ni on ni Zeleni nisu uspjeli doći do mandata. Stabilnost laburista u Walesu ukupno je doprinijela manjem ukupnom padu laburističkih mandata, odnosno amortizirala ogromne gubitke u Škotskoj.

Do najvećeg pomaka na ovim izborima svakako je došlo u Škotskoj (*tablica 3*). Dok su prije pet godina dobili nešto ispod jedne petine glasova, za škotske nacionaliste na ovim izborima glasovalo je pola svih škotskih birača koji su pristupili izborima, što je rezultiralo i s osvojenih nevjerojatnih 50 od 59 mandata (84,7 posto). Škotska nacionalna stranka iskoristila je referendum o neovisnosti za snažnu mobilizaciju birača te

Tablica 3. Izborni rezultati u Škotskoj, 2010. – 2015.

Stranka	2010.			2015.			Razlika		
	Glasovi	%	Mandati	Glasovi	%	Mandati	Glasovi	%	Mandati
Konzervativna stranka (<i>Tory</i>)	412 855	16,7	1	434 097	14,9	1	21 242	-1,8	0
Laburistička stranka (<i>Labour</i>)	1 035 528	42,0	41	707 147	24,3	1	-328 381	-17,7	-40
Škotska nacionalna stranka (SNP)	491 386	19,9	6	1 454 436	50,0	56	963 050	30,1	50
Liberalni demokrati (<i>LibDems</i>)	465 471	18,9	11	219 675	7,5	1	-245 796	-11,4	-10
Stranka neovisnosti Ujedinjenog Kraljevstva (UKIP)	17 223	0,7	0	47 078	1,6	0	29 855	0,9	0
Zeleni (<i>Greens</i>)	16 827	0,7	0	39 205	1,3	0	22 378	0,6	0
Ukupno			59			59			
Izlaznost		63,8			71,1			7,3	
Volatilitnost									31,25
Efektivni broj stranaka (glasovi)									2,96
Efektivni broj stranaka (mandati)									1,11

Izvor: izračun autora prema BBC 2010, BBC 2015.

trenutno u cijelom Ujedinjenom Kraljevstvu jedina pokazuje obilježja masovne stranke koja se oslanja na intenzivan rad na terenu i kampanje od vrata do vrata, za razliku od torijevaca i laburista koji se oslanjaju na društvene mreže i inscenirane medijske događaje koji zamjenjuju neposredni dodir s biračima. Osim laburista, do nogu su poraženi i škotski liberalni demokrati. Birači su prve kaznili za podupiranje unionističke opcije na referendumu i približavanje konzervativcima u ekonomskoj politici, dok su potonjima zamjerali nemogućnost da se sa svojim zamislima nametnu kao mlađi partner u Cameronovoj vladi. Za razliku od Engleske u kojoj se biračko tijelo okrenulo prema desno, u Škotskoj se dogodio velik pomak ulijevo, a dominacija SNP-a učinila je sve druge stranke irelevantnima.

Parlamentarni izbori u Sjevernoj Irskoj uvijek se odvijaju na sasvim drugačiji način negoli u ostatku zemlje, s obzirom na to da se gotovo nijedna stranka koja se natječe na britanskom otoku ne natječe i na sjeveru otoka Irske. Osim Konzervativne stranke, na ovim se izborima prvi put natjecao i UKIP, no obje stranke ostaju bez mandata. Odnos snaga među glavnim sjevernoirskim strankama nije se značajno promijenio, no zanimljivo je primijetiti da je mandat izgubila Stranka saveza Sjeverne Irske (*Alliance*), sestrinska stranka Liberalnih demokrata koja pokušava zastupati birače onkraj konfesionalnih podjela na katolički i protestantski tabor, dok je najveći pad glasova doživjela Socijaldemokratska i laburistička stranka (SDLP), irska nacionalistička stranka bliska Laburističkoj stranci. Ukupni omjer mandata između unionističkih i nacionalističkih stranaka promijenio se s 8 : 8 na 10 : 7 u korist unionista (*tablica 4*).³

Izazovi pred novom vladom

Pobjedom na ovim izborima Cameron je uspio sastaviti prvu većinsku konzervativnu vladu od 1992. godine. Ključni torijevski ministri iz prethodne vlade, George Osborne (financije), Phillip Hammond (vanjski poslovi) i Theresa May (unutarnji poslovi), zadržali su svoje dosadašnje resore, izuzev Michaela Govea (obrazovanje) koji je kadrovskim preustrojem vlade (*cabinet reshuffle*) nakon izbora preuzeo Ministarstvo pravosuđa. Pa ipak,

Škotska nacionalna stranka iskoristila je referendum o neovisnosti za snažnu mobilizaciju birača te trenutno u cijelom Ujedinjenom Kraljevstvu jedina pokazuje obilježja masovne stranke koja se oslanja na intenzivan rad na terenu i kampanje od vrata do vrata

naizgled stabilna vlada pod Cameronovim vodstvom mogla bi se lako naći u problemima s obzirom na tanku većinu u Donjem domu. S 330 od 650 mandata torijevci imaju nominalnu većinu od samo pet zastupnika, no ako se ne računaju apstinenti iz *Sinn Féina* i *Speaker*, stvarna većina iznosi sedam zastupnika (*tablica 5*).⁴ Zadnja većinska torijevska vlada, pod vodstvom

Tablica 4. Izborni rezultati u Sjevernoj Irskoj, 2010. – 2015.

Stranka	2010.			2015.			Razlika		
	Glasovi	%	Mandati	Glasovi	%	Mandati	Glasovi	%	Mandati
Konzervativna stranka (<i>Tory</i>)*	11 451	1,7	0	9055	1,3	0	-2396	-0	0
Demokratska unionistička stranka (DUP)	168 216	25,0	8	184 260	25,7	8	16 044	0,7	0
<i>Sinn Féin</i> (SF)	171 942	25,5	5	176 232	24,5	4	4290	-1,0	-1
Socijaldemokratska i laburistička stranka (SDLP)	110 970	16,5	3	99 809	13,9	3	-11 161	-2,6	0
Ulsterska unionistička stranka (UUP)*	102 361	15,2	0	114 935	16,0	2	12 574	0,8	2
Stranka saveza Sjeverne Irske (<i>Alliance</i>)	42 762	6,3	1	61 556	8,6	0	18 794	2,3	-1
Stranka neovisnosti Ujedinjenog Kraljevstva (UKIP)	-	-	-	18 324	2,6	0	18 324	2,6	0
Tradicionalni unionistički glas (TUV)	26 300	3,9	0	16 538	2,3	0	-9762	-1,6	0
Zeleni (<i>Greens</i>)	3542	0,5	0	6822	1,0	0	3280	0,5	0
Neovisni zastupnici	21 181	3,1	1	17 689	2,5	1	-3492	-0,6	0
Ukupno			18			18			
Izlaznost		57,6			58,1			0,5	
Volatilnost									6,55
Efektivni broj stranaka (glasovi)									5,54
Efektivni broj stranaka (mandati)									3,45

Izvor: izračun autora prema BBC 2010, BBC 2015.

* Izborna suradnja 2010. godine.

Johna Majora, bila je započela mandat s većinom od 21, no unutarstranački sukobi pobornika i protivnika Sporazuma iz Maastrichta doveli su do toga da su konzervativci naposljetku mandat završili kao manjinska vlada.⁵

Dva su velika izazova pred Cameronom u dvjema nadolazećim godinama. Vođa konzervativaca najavio je održavanje referenduma o članstvu Ujedinjenog Kraljevstva u Europskoj uniji do kraja 2016. godine. Prije toga namjerava pregovarati s Europskom komisijom i zainteresiranim zemljama članicama kako bi postigao dogovor o nužnim reformama EU-a. Ove bi reforme trebale smanjiti birokratiziranost briselskih institucija i povećati globalnu konkurentnost EU-a, ali i povratiti dio nadležnosti u ruke nacionalnih parlamenata, posebice glede upravljanja migracijama i određivanja pristupa migranata socijalnim transferima. Cameron uvjerava britansku javnost da može postići bolji *deal* te da će se potom isplatiti ostati u takvoj poboljšanoj Europskoj uniji. Prve reakcije iz Bruxellesa pokazuju stanovitu spremnost na dogovor, no ne i na migracijsku i socijalnu politiku koja bi narušavala jedan od temelja ideje europskih integracija, a to su četiri slobode.⁶ Premda je UKIP na ovim izborima, usprkos velikom porastu broja birača, zahvaljujući sustavu relativne većine osvojio minimalni broj mandata, referendum o članstvu u EU-u mogao bi ponovno otvoriti sukobe proeuropskog i euroskeptičnog dijela Konzervativne stranke te rezultirati prebjezima u redove UKIP-a.

Iako su pobornici škotske neovisnosti izgubili na referendumu, referendum je ojačao SNP i učinio ideju škotske neovisnosti mogućom i uvjerljivom. Ako Cameron ne održi svoja obećanja o pružanju široke autonomije Škotskoj i prenošenju dodatnih ovlasti na sve zemlje sastavnice Ujedinjenog Kraljevstva (uključivši i Englesku), škotski nacionalisti spremni su kao treća po veličini snaga u Donjem domu zagorčati život torijevcima i njihovoj tankoj parlamentarnoj većini. Naposljetku, SNP otvoreno govori i o mogućnosti novog referenduma o neovisnosti u doglednoj budućnosti. Daljnji razvoj odnosa Edinburgha i Londona ovisit će i o ishodu izbora za Škotski parlament u svibnju 2016. godine, na kojima se ponovno očekuje premoćna pobjeda SNP-a.

Cameron je tijekom kampanje učinio nešto što se na prvi pogled doimalo kao političko samoubojstvo – najavio je da se neće natjecati za treći premijerski mandat. Govoriti o smjeni vodstva stranke usred kampanje čini se kao nešto što može oslabiti premijera koji se bori za reizbor. Pa ipak, radilo se o hazardu koji se isplatio. Govoreći o trećem mandatu, Cameron je biračima i političkim suparnicima poslao poruku da vjeruje u dobivanje drugog mandata. Uz to, spomenuvši imena svojih potencijalnih nasljednika – Georgea Osbornea, Theresu May i Borisa Johnsona – istaknuo je sebe kao važan čimbenik u određivanju budućeg vođe konzervativaca.⁷ Premijerov je favorit,

Tablica 5. Izborni rezultati u Ujedinjenom Kraljevstvu, 2010. – 2015.

Stranka	2010.			2015.			Razlika		
	Glasovi	%	Mandati	Glasovi	%	Mandati	Glasovi	%	Mandati
Konzervativna stranka (<i>Tory</i>)	10 715 205	36,1	306	11 334 576	36,9	330	619 371	0,8	24
Laburistička stranka (<i>Labour</i>)	8 609 527	29,0	258	9 347 304	30,5	232	737 777	1,5	-26
Škotska nacionalna stranka (SNP)	491 386	1,7	6	1 454 436	4,7	56	963 050	3,0	50
Liberalni demokrati (<i>LibDems</i>)	6 836 824	23,0	57	2 415 888	7,9	8	-4 420 936	-15,1	-49
Demokratska unionistička stranka (DUP)	168 216	0,6	8	184 260	0,6	8	16 044	0	0
<i>Sinn Féin</i> (SF)	171 942	0,6	5	176 232	0,6	4	4 290	0	-1
Veška stranka (<i>Plaid Cymru</i>)	165 394	0,4	3	181 704	0,6	3	16 310	0,2	0
Socijaldemokratska i laburistička stranka (SDLP)	110 970	0,4	3	99 809	0,3	3	-11 161	-0,1	0
Ulsterska unionistička stranka (UUP)	102 361	0,3	0	114 935	0,4	2	12 574	0,1	2
Stranka neovisnosti Ujedinjenog kraljevstva (UKIP)	919 471	3,1	0	3 881 129	12,6	1	2 961 658	9,5	1
Zeleni (<i>Greens</i>)	265 243	0,9	1	1 157 613	3,8	1	892 370	2,9	0
Stranka saveza Sjeverne Irske (<i>Alliance</i>)	42 762	0,1	1	61 556	0,2	0	18 794	0,1	-1
Tradicionalni unionistički glas (TUV)	26 300	0,1	0	16 538	0,1	0	-9762	0	0
Neovisni zastupnici	21 181	0,1	1	17 689	0,1	1	-3492	0	0
Predsjednik Donjeg doma (<i>Speaker</i>)	22 860	0,1	1	34 617	0,1	1	11 757	0	0
Ukupno			650			650			
Izlaznost		65,1			66,1			1,0	
Volatilnost									16,65
Efektivni broj stranaka (glasovi)									3,92
Efektivni broj stranaka (mandati)									2,54

Izvor: izračun autora prema BBC 2010, BBC 2015.

dakako, ministar financija Osborne, s kojim ga povezuju prijateljske i kumske sponje. Ministrica unutarnjih poslova Theresa May snažna je politička figura, no njezin prvi mandat bio je obilježen mnogim skandalima. Ekscentrični i eklektični londonski gradonačelnik Boris Johnson predstavlja pak euroskeptične poglede u stranci, pa će njegovi izgledi za preuzimanje vodstva torijevaca izravno ovisiti o ishodu Cameronovih pregovora i referendumu o članstvu u EU-u.⁸

Borba za laburističko vodstvo

Promptna ostavka Eda Milibanda nakon proglašenja izbornih rezultata inicirala je uzbudljivu unutarstranačku kampanju za novog šefa ili šeficu laburista. Za razliku od prethodnog, kompozitnog izbornog kolegija koji je po trećinu težine glasova davao zastupnicima u Donjem domu i u Europskom parlamentu, broj 22 - kolovoz 2015.

trećinu običnim članovima stranke i trećinu članovima sindikata i ostalih organizacija povezanih s Laburističkom strankom (usp. Nikić Čakar 2013: 82–83), od ovih izbora primjenjuje se novi model koji predviđa jednaku težinu svakog pojedinačnog glasa (*one member, one vote system*). No, o pobjedniku unutarstranačkih izbora i dalje će odlučivati izborni sustav alternativnoga glasa. Za pravovaljanu kandidaturu svakom potencijalnom členu laburista potrebna je potpora 15 posto laburističke parlamentarne frakcije, odnosno 35 zastupnika u Donjem domu.

Privremeno vodstvo stranke preuzela je Harriet Harman, dosadašnja Milibandova zamjenica na mjestu predsjednika stranke i predsjednika vlade u sjeni, kao i ministrica kulture u sjeni. Međutim, ona sama se nije odlučila kandidirati za novu predsjednicu stranke. Također, nekoliko drugih istaknutih članica i članova stranke, među kojima je bilo i nekadašnjih kandidata za čelno mjesto stranke, otklonilo je mogućnost natjecanja na

ovogodišnjim unutarstranačkim izborima. Dosadašnja ministrica zdravlja u sjeni i istaknuta predstavnica lijevog krila laburista, Diane Abbott, umjesto borbe za čelno mjesto u stranci najavila je ulazak u utrku za laburističku kandidatkinju na predstojećim izborima za londonsku gradonačelnicu u svibnju 2016. godine. Iako se za ministra obrazovanja u sjeni Tristrama Hunta, jednog

Ako Corbyn postane novi vođa laburista, mogao bi naići na veliki otpor u vlastitom zastupničkom klubu te čak imati problema u sastavljanju vlade u sjeni

od prvaka Blairove struje u stranci, čak moglo očekivati da bude jedan od favorita u borbi za mjesto laburističkog vođe, on nije uspio prikupiti minimalan broj potpora zastupnika u Donjem domu. U obraćanju javnosti dao je potporu Liz Kendall, također pripadnici blierističkog kruga, te je oštro optužio stranačke kolege da su već uoči parlamentarnih izbora počeli dogovarati međusobne potpore za kandidature dok je on neumorno na terenu radio za pobjedu Laburističke stranke (Wintour 2015). U ranim danima kampanje nakratko je kao potencijalno važan kandidat zabljesnuo i Chuka Umunna, ministar poduzetništva u sjeni i također pripadnik Blairove struje, no ubrzo je ustuknuo pod teretom interesa medija za njegov privatni život (Mendick 2015).⁹

Na izborima (od 14. kolovoza do 10. rujna 2015.) za novog predsjednika ili predsjednicu laburista natjecat će se četvero kandidata – Andy Burnham (uz potporu 68 zastupnika), Yvette Cooper (59 zastupničkih potpora), Jeremy Corbyn (36 potpisa potpore) i Liz Kendall (41 potpora kandidaturi). Premda prve ankete pokazuju da najveće šanse ima Burnham, kako je kampanja odmicala, Corbyn je preuzeo prednost, uz malu razliku prema Cooper.

Andy Burnham (45), ministar zdravlja u sjeni, podrijetlom iz katoličke radničke obitelji iz Liverpoola, zastupa vrlo slične stavove kao i Miliband, no ima puno kvalitetniji način komuniciranja s medijima, ali i običnim biračima. Međutim, značajno je izgubio kredibilitet (a time i prednost u kampanji) svojom odlukom da apstinira od glasovanja o novom zakonu o socijalnoj skrbi (*Welfare Bill*),¹⁰ premda je isprva govorio da je potrebno glasovati protiv. Nasuprot tomu, povinovao se stranačkoj disciplini i Harriet Harman, za razliku od svojih protukandidata koji su se rezolutno izrazili protiv zakona ako torijevci ne prihvate laburističke amandmane (Perraudin 2015). Yvette Cooper (46), ministrica unutarnjih poslova u sjeni, oksfordska alumna rodom sa Škotskog visočja (*Highlands*), nalazi se u sredini ideološkog spektra Laburističke stranke. Njezin suprug Ed Balls, dosadašnji ministar financija u sjeni, istaknuti je član Fabijanskog društva, intelektualnog mrijestilišta stranke i izvora gradualističkog pristupa lijevoj misli.¹¹ Premda Cooper nije u početku bila favoritkinja, činjenica da će međusobno suprotstavljene struje u stranci prilikom preferencijskoga glasovanja upravo

njoj pokloniti drugu preferenciju kako bi spriječile izbor manje poželjnih kandidata, mogla bi joj naposljetku čak i osigurati pobjedu (Bush 2015). Liz Kendall (44), ministrica za skrb i starije osobe u sjeni, odrasla je u ruralnoj sredini u južnoj Engleskoj te predstavlja mladu generaciju stranačkih modernizatora, no također želi stanoviti odmak od Novih laburista (*New Labour*).¹² Iako joj Blair nije dao službenu potporu, Kendall je svakako kandidatkinja koja uživa simpatije političara koji je cijelo desetljeće bio laburistički premijer (1997. – 2007.). Za razliku od svojih relativno mladih protukandidata, Jeremy Corbyn (66) parlamentarni je veteran, zastupnik za sjevernolondonski izborni okrug Islington – sjever od 1983. godine.¹³ Corbyn predstavlja lijevi dio stranke¹⁴ te zastupa stavove izvan britanskog političkog *mainstreama*, poput nuklearnog razoružavanja, ali i preustroja zemlje u federalnu republiku. Dok je Tony Blair izjavio da bi "oni kojima je srce uz Corbyna trebali potražiti presađivanje srca" (White 2015), ovaj *backbencher* koji redovito glasuje suprotno vlastitom zastupničkom klubu privlači velik broj mladih laburističkih pristaša koji traže autentičnu lijevu alternativu. Corbyn bi doista mogao pobijediti, čemu se pak potajno nadaju torijevci, smatrajući da će on Laburističku stranku učiniti "neizaberivom" (*unelectable*) za dobar dio umjerenog biračkog tijela te time osigurati još jednu izbornu pobjedu Konzervativne stranke.¹⁵

Zaključak

U nadolazećem razdoblju Cameron će se morati dokazati kao državnik koji zna balansirati između različitih zahtjeva koji dolaze iz njegove stranke, ali i pojedinih dijelova Ujedinjenog Kraljevstva. Morat će znati ponuditi jasnu perspektivu glede Europske unije, ali i unutarnjeg uređenja zemlje. Laburisti pak moraju pronaći sebe kako bi im birači ponovno vjerovali u ekonomskoj politici. No, ako Corbyn postane novi vođa laburista, mogao bi naići na veliki otpor u vlastitom zastupničkom klubu te čak imati problema u sastavljanju vlade u sjeni. Takav razvoj događaja neće rezultirati raskolom stranke, no mogao bi dovesti do dugog boravka u oporbi.

Bilješke

- 1 Razlog za Farageovu ostavku nije bio samo ukupni rezultat koji je bio ispod očekivanja, već činjenica da on sâm nije uspio osvojiti mandat u izbornom okrugu Južni Thanet na jugoistoku Engleske.
- 2 Sadašnji sustav omogućava elemente tržišnog natjecanja među javnim bolnicama, nudeći bolničkim upravama široku autonomiju.
- 3 U Sjevernoj Irskoj kao službeno unionističke stranke (lojalističke, tj. stranke koje se zalažu za ostanak ovog dijela zemlje u Ujedinjenom Kraljevstvu) deklarirane su DUP i UUP, dok su službeno nacionalističke (republikanske, tj. stranke koje se zalažu za ujedinjenje s Republikom Irskom) *Sinn Féin* i SDLP.
- 4 *Sinn Féin*, kao stranka tvrdih irskih republikanaca koji teže ujedinjenju Sjeverne Irske s Republikom Irskom, vodi politiku parlamentarnog apstiniranja (*abstentionism*), odnosno odbijanja sudjelovanja u radu britanskog parlamenta, kako bi mu se time simbolički oduzeo legitimitet. Druge irske

- nacionalističke stranke, poput SDLP-a, također se zauzimaju za ujedinjenje otoka Irske u jedinstvenu državu, no smatraju da više postižu borbom u palači Westminster.
- 5 Mnogi od zastupnika koji su bili protiv Sporazuma iz Maastrichta podnijeli su ostavke, što je pak dovelo do niza dopunskih izbora koje su torijevci izgubili.
 - 6 Zajedničko europsko tržište zasniva se na slobodnom kretanju ljudi, roba, usluga i kapitala.
 - 7 Ovo troje su osobe koje je Cameron odlučio istaknuti kao svoje najizglednije nasljednike, što ne znači da nema i drugih ozbiljnih pretendenta na to mjesto, poput euroskeptičnog ministra poduzetništva Sajida Javida.
 - 8 Johnsonovi stavovi o EU-u mijenjali su se tijekom njegove karijere. Tijekom ranih 1990-ih bio je dopisnik *The Daily Telegrapha* iz Bruxellesa te je uvelike oblikovao euroskeptične dvojbe Konzervativne stranke. Kasnije je, kao političar, pokazivao umjerenije poglede na europske integracije. On nije *a priori* protiv britanskog ostanka u EU-u, ali se snažno zalaže za reformu EU-a u kojem bi onda bilo isplativo ostati.
 - 9 Otac Chuke Umunne bio je britansko-nigerijski odvjetnik Bennett Umunna koji je poginuo u prometnoj nesreći pod čudnim okolnostima nakon što se kandidirao za guvernera nigerijske savezne države Anambre, ističući se pritom kao borac protiv korupcije u vrijeme ondašnjeg vojnog režima (1983. – 1998.) (usp. Mendick 2015).
 - 10 Predloženi zakon predviđa uvođenje gornjih granica za socijalne transfere, kao i ograničavanje poreznih olakšica na prva dva djeteta.
 - 11 Cooper i Balls prvi su bračni par koji je istodobno bio dijelom britanske vlade.
 - 12 Glavne zamjerke Novim laburistima koje dolaze od njihovih neizravnih nasljednika su rast socijalnih nejednakosti te otuđivanje stranke od radničke klase.
 - 13 Islington – sjever laburistička je utvrda još od 1930-ih godina, a ističe se kao dio Londona s najvećim postotkom stanovništva koje živi u socijalnim (općinskim) stanovima. Međutim, u dijelu Islingtona postoje i izrazito imućna kućanstva.
 - 14 Corbyn je član *Socialist Campaign Group*, skupine unutar laburističkog zastupničkog kluba koja artikulira ideje lijevog krila stranke.
 - 15 Corbyn je potaknuo porast laburističkog članstva, osobito među mladima. Međutim, torijevcima sklon list *The Telegraph* sugerirao je svojem čitateljstvu da se provizorno učlani u Laburističku stranku kako bi se potpomognula pobjeda ovog kandidata i time uništili izgledi smjene vlasti na izborima 2020. godine. Nasuprot tomu, u stranku se s ciljem podupiranja Corbyna učlanjuju i trockisti iz Sindikalističke i socijalističke koalicije (*Trade Unionist and Socialist Coalition*,

TUSC), izbornog saveza koji je osnovan uoči ovogodišnjih parlamentarnih izbora. Ovakva nepoštena praksa učlanjenja u stranku s ciljem infiltracije poznata je pod nazivom *entry-ism*, a česta je među kanadskim strankama.

Literatura

- BBC (2010). Election 2010 Results. *BBC*. <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/> (pristupljeno 9. svibnja 2015.)
- BBC (2015). Election 2015 Results. *BBC*. <http://www.bbc.com/news/election/2015/results> (pristupljeno 9. svibnja 2015.)
- Bush, S. (2015). Bet on Yvette? Is Yvette Cooper really the frontrunner in the Labour leadership? *New Statesman*. 17. lipnja. <http://www.newstatesman.com/politics/2015/06/bet-yvette-yvette-cooper-really-frontrunner-labour-leadership> (pristupljeno 18. lipnja 2015.)
- Konzervativna stranka (2015). *The Conservative Party Manifesto 2015: Strong Leadership, A Clear Economic Plan, A Brighter, More Secure Future*. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/manifesto2015/ConservativeManifesto2015.pdf> (pristupljeno 1. svibnja 2015.)
- Laburistička stranka (2015). *Britain Can Be Better: The Labour Party Manifesto 2015*. <http://www.labour.org.uk/manifesto2015> (pristupljeno 1. svibnja 2015.)
- Nikić Čakar, D. (2013). *Prezidencijalizacija političkih stranaka: komparativna analiza britanske Laburističke stranke, Španjolske socijalističke radničke stranke i Hrvatske demokratske zajednice*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Mendick, R. (2015). The tragic past haunting Chuka Umunna. *The Telegraph*. 16. svibnja. <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/labour/11610529/The-tragic-past-haunting-Chuka-Umunna.html> (pristupljeno 1. lipnja 2015.)
- Perraudin, F. (2015). Andy Burnham will not vote against 'un-supportable' welfare bill. *The Guardian*. 20. srpnja. <http://www.theguardian.com/politics/2015/jul/20/andy-burnham-not-vote-against-un-supportable-welfare-bill> (pristupljeno 22. srpnja 2015.)
- White, M. (2015). Should Blair have intervened in Labour's leadership race? Of course. *The Guardian*. 23. srpnja. <http://www.theguardian.com/politics/blog/2015/jul/23/labour-leadership-race-tony-blair-intervene-jeremy-corbyn> (pristupljeno 24. lipnja 2015.)
- Wintour, P. (2015). Tristram Hunt withdraws from Labour leadership race. *The Guardian*. 20. svibnja. <http://www.theguardian.com/politics/2015/may/20/tristram-hunt-withdraws-labour-party-leadership-race-liz-kendall> (pristupljeno 1. lipnja 2015.) ■